

KUZE PENCERESİNDEN

Aman dikkat !..

Son yıllarda Avrupalı ve Amerikalı antikacıları bir merak sardı: Ayasofyadaki eski sarayın yerini meydana çıkarmak. Bu saray, Bizansın şarkî Romaya payitaht yapılmasına karar verildiği sırada, yani Dördüncü asırda Büyük Kostantin tarafından yapılmış ve Jüstinyen, Teofil, Makedonyalı Bazil devirlerinde büyütülmüştü. Onikinci asırda Bizans İmparatorluğunun revnakı söndü, parası azaldı ve bu sarayda oturmak -daha başka sebeplerin de yardımile güçleştigiinden Kayserler başka yerlere taşındı. Türkler 1453 te İstanbulu aldıkları vakit sarayın yerinde yeller esiyordu.

Şurası bilhassa kayda değer ki bütün dünya kitabhanelerinde Ayasofya sarayının hakikî şeklini gösteren bir plân da yoktur. Yalnız İmparator Kostantin Pur Firojenet'in bir eseri var. O sarayı merak edenler işte bu eseri okuyarak bir takım tahminlere girişiyorlar, sarayın resmini çiziyorlar ve bu tahminî esaslara dayanarak da sarayı kısmen -yani yeraltında kalan dehlizlerle, salon harabelerile filân- diriltmek istiyorlar.

Sarayla meşhur İpodromun da münasebeti -doğru, iğri- rivayet olunmaktadır. El arsasında çadır kurmak kabilinden saray harabelerini meydana çıkarmak isteyenler bu arada İpodromun da izini bulmak hevesine kapılmaktan geri kalmıyorlar.

Bence bunlar, birer kapristir. Fakat ilim namına hareket olunduğu ve ilme dayanan düşüncelere hürmet gösterilmek de zarurî bulunduğu için Ayasofya ve Sultanahmed camileri etrafında zaman za-

man çukurlar kazılmış, toprağın altı üstüne getirilmiştir. (1918) de bu işi Veygand adlı biri yaptığı gibi dört beş senedenberi de Bakster isminde Bizansa âşık bir âlim aynı mevzu üzerinde çalışmaktadır.

Mister Bakster'in birkaç mozaik, üç dört kırk taş bulduğunu biliyoruz ve bu buluşlardan dolayı kendisine teşekkür ederiz. Lâkin şimdi işin biz Türkleri endişelendirecek bir safhaya girdiği anlaşılmaktadır. Rivayete göre muhterem âlim, sekiz yüz yıl evvel Bizanslılar tarafından terk olunmuş ve Türklerin eline tek bir taşı bile geçmemiş olan eski sarayın bilmem hangi salonunu bulabilmek için Sultanahmed camii temelinin kazınması düşünülüyor, yahud o hedefe varılabilmek için bu temelin sarsılması lâzım geliyormuş.

İşte (aman dikkat) diye beni feryada sevkeden bu rivayettir. Çünkü Sultanahmed camii'nin bir taşı, biz Türkler için on bin ipodromdan, yirmi bin Ayasofya sarayından kıymetlidir. Ne izi, ne tozu kalan o eserler on, on iki asır evvelki süslerle, düzenlerle ortaya çıkarılmak mümkün olsa bile bizim o mimarî şaheserimizden tek bir taşı -bu keşif uğrunda da feda etmemize imkân yoktur. Çünkü Sadefkâr Mehmed Ağanın Türk san'at tarihine armağan bıraktığı cami, kubbesinden temeline kadar Türktür. Bugün olduğu gibi yarın da, öbür gün de Türklüğün yüzünü ağartacak bir san'at harikasıdır. Koca Sadefkâr, bu eseri yaparken Ayasofya kubbesini san'at bakımından küçültmek kudretini göstermiş ve bu suretle Türk san'atkarlığını büyültmüştü. Bir hayal veya hiçbir kıymeti olmayan harab bir hakikat için bu yüce Türk eserinin tehlikeye düşmesine nasıl müsamaha olunabilir?

Aman dikkat, aman dikkat, aman dikkat!..

77-501734
M. TURHAN TAN

